

лікування в стаціонарі (обов'язковий етап) слід довгий період реабілітації, який повинен включати в себе підвищення фізичної активності людини, який переніс інфаркт міокарда.

Станція «Діагностична» – учні працюють із медичними картками хворих на серцево-судинні захворювання: Установіть діагноз: 1. У хворого ущільнені стінки артерій, звужився їхній просвіт, часто утворюються тромби. Він страждає від ожиріння. (Гіпертонічна хвороба) 2. У хворого спостерігається гостре порушення мозкового кровообігу, розлади його функції. Одним із наслідків цієї хвороби є розрив кровоносних судин, що супроводжується крововиливами в мозок. (Інсульт).

Таким чином, нестандартні уроки дозволяють урізноманітнювати форми й методи роботи, позбавлятися шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей школяра, розширюють функції вчителя, дають змогу враховувати специфіку певного матеріалу та індивідуальні особливості кожної дитини.

Список використаних джерел:

1. Пальчевський С.С. Педагогіка / С.С. Пальчевський. – К.: Каравела, 2007. – 576 с.
2. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Біологія. 7-11 класи. – К., Ірпінь: Перун, 2005. – 85 с.
3. Резенова І.А. Незвичайні уроки звичайних дітей / І.А. Резенова (<http://www.pandia.ru/text/77/204/79470.php>)
4. http://pidruchniki.com/17320405/pedagogika/nestandardni_uroki

Куцаєва Т.О.

*кандидат історичних наук,
завідувач сектору музейної соціології
відділу науково-освітньої роботи,
Національний музей історії України у Другій світовій війні.
Меморіальний комплекс*

МУЗЕЙНІ УРОКИ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ПРОСТІР НЕФОРМАЛЬНОГО ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ

Пропонуючи відвідувачам музейні уроки толерантності «Для тебе розкриються небеса» і «Діти гетто: ми свідчимо за мільйони» (історії жертв і свідків Голокосту, їхніх рятівників), у Національному музеї історії України у Другій світовій війні намагалися, у першу чергу, налагодити комунікацію «музей – відвідувач», а не зайняти консервативну позицію на кшталт «лектор – пасивний слухач». У такий спосіб було, як рекомендує німецько-американський психолог Курт Левін (Kurt Zadek Lewin),

відкинуто авторитарний стиль педагогічного спілкування з аудиторією, а обрано демократичний [8]. Адже освітні проекти допомагають не тільки корисно провести час у музейному просторі, а й, вивчаючи історію Голокосту, формувати атмосферу толерантності у сучасному світі. Цей процес неможливий без взаємної зацікавленості, діалогу. Отже, апробуючи заходи з викладання історії музейними засобами, ми почали окреслювати простір, у межах якого сподіваємося робити внесок у формування культури пам'яті про Голокост.

І хоча за визначенням урок – це проміжок часу, відведений для заняття групою учнів постійного складу з окремого предмета за розкладом, наполягаємо, що музейний урок, який за методикою передбачає здобуття знань із музейної експозиції та дослідницьку діяльність, має тлумачитися ширше [3]. Звичайно, що, в першу чергу, захід орієнтований на учнівську молодь, проте дорослий відвідувач може долучитися до освітньої програми, знайти цікаві компоненти (вивчення історії українською та англійською, дискусія, презентація, демонстрація навчальних фільмів, створення пам'ятних листівок, розмальовок, ляльок-мотанок із елементами арт-терапії). Підкреслимо, що зацікавленість ЮНЕСКО, ЄС та України (через Болонський процес, євроінтеграцію) у неформальній (Non-formal education), безперервній або освіті протягом усього життя (Lifelong learning) для дітей і дорослих (андрагогіка, Andragogy), підтримує будь-який вид системної, організованої освітньої діяльності [2; 4–7]. Таким чином, «музейний урок» від звичного розуміння цієї форми організації музейно-педагогічного процесу (поглиблення знань за темою шкільного курсу; в експозиції музею; колективна робота з учнями; єдина мотивація приходу до музею) набуває ширшого розуміння. Це стосується відсутності чітко вираженого адресного характеру аудиторії, відносної однорідності соціально-демографічних і психологічних її ознак [10]. Однак повноцінна реалізація цих цілей неможлива без усвідомлення того, чи розуміють нас учасники освітніх заходів, у першу чергу, молодшого віку, у буквальному сенсі слова. Таким чином, паралельно з презентацією нового музейного продукту, музейники почали вивчати знання аудиторії за допомогою анкети – інструменту, що пропонує наука соціологія. Відповіді респондентів були спеціально зібрані до початку уроків, після анонсу тем заходів. Це зробили для того, щоб зрозуміти з чим до музею прийшли звичайні люди, що відноситься до їхнього досвіду з теми, отримати зріз уявлень сучасників про трагедію Голокосту. Цей бекграунд (Background) – це багаж знань, що сформований під впливом родинного досвіду, формальної освіти, самоосвіти, культури пам'яті та культурної політики в державі.

Аналізуючи, за висловом професора музеології Фрідріха Вайдахера (Friedrich Waidacher), зібраний фактичний матеріал «за столом»

[1, с. 441-452], ми зрозуміли яким чином варто починати будувати діалог із молодим поколінням і багатьма дорослими у стінах музею. Це усвідомлення того як варто тлумачити, здавалося б, зрозумілі будь-якому представнику академічного середовища поняття з історії та культури. За прикладом американських коледжів маємо шукати баланс між подачею знань для найслабших у групі та більш підготовленій аудиторії. Наприклад, на прохання поділитися власним розумінням толерантності, один із київських школярів 12 років, який завітав до музею вперше та має лише загальне уявлення про Голокост, але читає про це, зазначив: «Потрібно бути толерантним, щоб не образити, щоб не навіювати поганих спогадів». Звичайно, таке трактування толерантності не відповідає дійсності, але бачимо активну позицію дитини в її кроках до саморозвитку, пошуках відповідей. У цілому, за відповідями на «відкрите запитання» анкети (не передбачає відповіді «так», «ні», а вимагає пояснення в респондента) ми зрозуміли, що діалог із учнями до 15–16 років варто вести в руслі розуміння доброти, поваги, милосердя до людини та за власними, дитячими висловлюваннями: «До всіх народів... бо Голокост торкнувся майже кожного». Отже, на музейних уроках толерантності варто чи не вперше починати виводити таких дітей на розуміння основних понять та подій із теми, а не оперувати ними в діалозі як належністю. Для більш старшого віку, але не на всі 100%, ситуація інша – це вже більш підготовлені споживачі інформації. Однак і не всі опитані дорослі (3 із 14 респондентів) змогли відповісти або давали відповідь аналогічну «дитячій»: «Потрібно бути толерантними до людей похилого віку, бо це наша основа» (киянка 38 років, зазначила, що має детальні знання про тему, спираючись на шкільні та вузівські знання, самоосвіту, інформацію з Інтернету, ЗМІ, книжок). Разом із тим, первинний аналіз відповідей анкети до початку заходу, а потім спілкування з молодими відвідувачами засвідчило, що тоді, коли підліток не знає терміна, то обирає варіант із найбільш емоційним забарвленням. Зокрема, деякі відвідувачі приблизно 11–14 років зізналися, що не повністю розуміючи що таке Голокост, зупинилися на слові з емоційним забарвленням «Катастрофа», але не маючи змоги розтлумачити його повністю як «Катастрофа європейського єврейства» [10]. На цьому тлі проявилось й те, що взагалі рівень формального викладання історії Другої світової війни неоднозначний. Учням часто важко пов'язати факти історичних епох, вони можуть залишитися незнайомими з низкою понять, що супроводжують навчальний матеріал у школі як формально, так і факультативно. У цілому, виявилось, що із 100 опитаних 59% мають лише загальне уявлення про трагедію євреїв Європи в роки війни яким би терміном це не називали, а 12% лише чули про це. Важливим для музейної комунікації було з'ясувати і якими поняттями оперують люди. Виявилось, що 39% опитаних знають слово «Голокост» (більш притаманне науковому дискурсу Східної Європи). 42% – знають поняття «Катастрофа». Саме його зарубіжні вчені вважають

більш коректним. Тільки 1% з опитаних знає слово «Шоа» (у перекладі з іврити – біда, катастрофа) і тільки для 2% – зрозумілі всі поняття (дорослі люди з вищою гуманітарною освітою). Опитування одночасно засвідчило, що рівень знань про трагічну сторінку історії неоднозначний, він формується в школі та у вузі. Потяг до самоосвіти, як і пошук знань у Інтернеті, книжках, відстає від того, що пропонує система освіти. Підтвердилося, що родинна пам'ять, спогади знайомих збережені та є джерелом знань.

Неможливо оминати увагою й те, що запропоновані уроки толерантності стали певною базою для важливих рефлексій, чим у спрощеному трактуванні називають будь-які роздуми людини, аналіз самої себе, вчинків, подій із самого юного віку [9]. Очікуваним було те, що глибина рефлексій залежала від віку, освіти, зацікавленості учасників заходу. Наприклад, 14-річний школяр зазначив: «Я б пояснив свої відчуття, але не вмю пояснювати»; молодша за нього 12-річна дівчина навпаки узагальнила: «Це стосується людей, що вижили після війни, Голодомору й Голокосту»; 17-річний учень поглянув на тему філософськи: «Це ключ до кооперації між людьми, країнами. Відсутність толерантності призведе до спалаху конфліктів». Таким чином, за рахунок урізноманітнення освітньої програми, вивчення аудиторії та комунікації з відвідувачами, музей робить кроки до набуття рис інституції неформальної освіти, позбавляється стереотипів по відношенню до відвідувачів. Адже за спостереженнями культуролога Марини Юхневич, музейники часто очікують лише ідеального, тихого, освіченого, підготовленого гостя [12]. А опитування, наприклад, англійського Великого північного музею (Great North Museum) показало, що відвідувачі, навпаки, не бажають елітарних, авторитарних музеїв. У цілому, на часі продовження уроків толерантності для учнівської молоді, студентів. Актуально шукати ефективні методи навчання дорослих шанувальників історії та залучення наймолодших відвідувачів (з урахуванням особливостей віку; без інформації, що психологічно травмує). (У січні – квітні 2016 р. опитали 100 осіб: від 11 до 65 років; 62% – жін., 38% – чол.; з Житомирської, Київської, Львівської, Луганської, Тернопільської та Черкаської обл.; 61% опитаних – прийшли до музею повторно).

Список використаних джерел:

1. Вайдахер Ф. Загальна музеологія. – Л.: Літопис, 2005. – 632 с.
2. Дем'яненко Н.М. Ідея освіти впродовж життя у світовому освітньому просторі (1949 – 2001) // Рідна школа. – 2011. – № 1–2.
3. Словник української мови в 11 т. – Т. 10. – К.: Наукова думка, 1979. – 658 с.
4. Зубарева О. Age-friendly // Мир музея. – 2007. – № 3.
5. Кашлев С.С. Современные технологии педагогического процесса. – Минск: Высшая школа, 2002. – 95 с.

6. Лысикова Н. Андрагогика // Мир музея. – 2007. – № 3.
7. Меморандум о неформальном образовании / http://www.unesco.org/bpi/pdf/memobpi55_NFE_ru.pdf
8. Реан А.А. Психология и педагогика. – СПб.: Питер, 2002. – 432 с.
9. Римарева И.И. Непрерывное образование – определение, структура, специфика, проблема // Психология и соционика межличностных отношений. – 2004. – № 4.
10. Терещенко М.Є. Упровадження у навчально-виховний процес засобів музейної педагогіки / <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:is-Rlf0glhYJ>
11. Толковый словарь по терминам Холокоста / <http://holocaustmuseum.kharkov.ua/dict.html>
12. Юхневич М.Ю. Музей и личность. – М.: ЛМП, 2007. – 168 с.
13. Zhvitiashvili N. Dlya chego nuzhny brendy muzeyam. Ekspertnaya lektsiya / <http://amcult.ru/index.php/ru/knowledge/articles/354-whybrands.html>

Липовенко Г.О., Демченко М.О.

студенти;

Буяло Т.Є.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

МОТИВАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ

Вчитель кожного предмету завжди має пам'ятати, що його предмет не всім цікавий. І чим старший учень, тим частіше він починає ставити питання: «Навіщо мені вчити цей предмет?» І тут на перше місце виступає мотивація навчальної діяльності школяра, яка в умовах сучасного навчання може мати різноманітні прояви.

Мотивація до навчання – одна із головних умов реалізації навчально-виховного процесу. Вона не тільки сприяє розвитку інтелекту, але і є рушійною силою удосконалення особистості в цілому. Формування мотивації у учнів до навчально-пізнавальної діяльності є однією з головних проблем сучасної школи. Її актуальність обумовлена оновленням змісту навчання, постановкою завдань формування у школярів прийомів самостійного набуття знань, пізнавальних інтересів, життєвих компетенцій, активної життєвої позиції.

Аналіз наукових джерел дав підстави стверджувати, що проблема зацікавленості школярів до навчання була предметом дослідження багатьох педагогів. Дослідження видатних педагогів, а саме: А. Маркової, А. Леонт'єва, О. Киричука, В. Сухомлинського, Ю. Бабансь-